

Saila Turtiainen, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

EU:N JA KIINAN INVESTOINTISOPIMUS CAI

EU TASAPAINOTTELEE TALOUDELLISTEN INTRESSIEN JA ARVOJENSA VÄLILLÄ

EU:n ja Kiinan välisen investointisopimuksen hyväksymisprosessista odotetaan erittäin vaikeaa. Vaikka sopimus tähtää EU:n ja Kiinan suhteiden parantamiseen, hyväksymisprosessi aiheuttaa suhteille lisäjännitteitä, kun EU hakee tasapainoa arvojensa ja taloudellisten intressien edistämisen välillä.

Loppuvuodesta 2020 EU ja Kiina yllättivät monet saavuttamalla poliittisen sovun uudesta investointisopimuksesta (Comprehensive Agreement on Investment, CAI) seitsemän vuotta kestäneiden neuvotteluiden jälkeen. Yleensä EU neuvottelee laajempia kauppasopimuksia, joihin kuuluvat tavara- ja palvelukaupan lisäksi investoinnit. Myös Kiina toivoi vapaakauppasopimuksen tekemistä EU:n kanssa, mutta EU halusi edetä rajatummalla investointisopimuksella.

Vaikka EU ja Kiina pääsivät yhteisymmärrykseen investointisopimuksen sisällöstä, poliittisen sovun tekeminen on vielä kaukana sopimuksen voimaan saamisesta. EU:n kanssa sopimuksen tekeminen ei edellytä vain onnistuneita

neuvotteluita vaan myös selviämistä hyväksymisprosessista, joka on pahamaisen pitkä ja kivinen. Ensimmäinen este tuli vastaan jo maaliskuussa 2021, kun EU:n ja Kiinan välit kiristyivät EU:n asetettua ihmisoikeusrikkomuksista Kiinalle pakotteita, joihin Kiina reagoi vastapakotteilla. Vaatimukset CAI:n hylkäämiselle lisääntyivät EU:ssa välittömästi.

CAI on parhaillaan oikeudellisessa tarkastelussa ja käännettävänä ennen kuin komissio antaa esityksen sopimuksen hyväksymisestä Euroopan unionin neuvostolle ja Euroopan parlamentille. EU:n ja Kiinan välit voivat siis vielä kiristyä tai parantuakin ennen kuin komission esitys sopimuksen hyväksymisestä tulee loppuvuodesta tai joskus ensi vuonna.

Investointisopimuksen mahdollisuudet tulla voimaan ovat alusta lähtien olleet heikot – ei sisällön takia vaan EU:n neuvottelukumppanin vuoksi. Monissa EU-maissa suhtautuminen Kiinaan on muuttunut kielteisemmäksi. Taustalla on lisääntynyt huoli Kiinan tekemistä ihmisoikeusloukkauksista, erityisesti uiguureihin kohdistuvista sortotoimista ja Hongkongin demokratian alaspäästä sekä Kiinan toiminnasta koronakriisin alussa. Myös Kiinan markkinoiden avoimuuden puute ja kiinalaisen järjestelmän aiheuttamat markkinavääristymät lisäävät turhautumista eurooppalaisessa elinkeinoelämässä.

CAI:n hyväksymisprosessin ajan Kiina on EU:n suurennuslasin alla. On selvää, että lisääntyvät uutiset

ihmisoikeusloukkauksista vaarantavat investointisopimuksen läpimenon. Osana hyväksymisprosessia EU saattaa vaatia Kiinalta jopa lisämyönnytysten tai -selvityksen tekemistä. Vastaavaan tilanteeseen EU:n kanssa ovat joutuneet jo Kanada ja Brasilia.

EU:ssa kauppa- ja investointisopimuksista on viime vuosina tullut laajemmin kiinnostuksen kohde, ja ne herättävät entistä enemmän myös ulko-, ilmasto- ja talouspoliittisia kysymyksiä. Tämä muutos yhdessä vahvistuvan protektionismin kanssa on lisännyt sopimusten hyväksymisprosessien epävarmuutta. Vaikka sopimus vastaisikin EU:n neuvottelutavoitteita, se voi saada niin paljon negatiivista julkisuutta, että sen kannattamisesta tulee Euroopan parlamentissa tai joissakin EU-maissa poliittisesti mahdotonta. CAI:n tapauksessa tätä pidetään jopa todennäköisenä.

CAI ei ole pitkälle menevä kauppasopimus, mikä myös tarkoittaa, ettei se tarjoa merkittävää talouskasvua tai vaadi EU:lta isojen myönnytysten tekemistä. Tästä syystä se ei myöskään kykene vastaamaan kuin pieneen osaan Kiinaan liittyvistä huolista ja kaupanesteistä. Se on kahden suuren kauppakumppanin

yritys edistää keskinäisiä taloussuhteitaan pienin askelein.

Sopimuksessa Kiina lyö lukkoon paljon jo käytännössä toteutuvaa investointien markkinoillepääsyä lisäten näin ennakoitavuutta. Kiina avaa myös jonkin verran uusia investointimahdollisuuksia esimerkiksi sähköautojen valmistuksessa, terveysalalla ja pilvipalveluissa. Paremman markkinoillepääsyn lisäksi CAI kehittää myös yhteistä sääntöpohjaa esimerkiksi valtiontukien läpinäkyvyydestä, teknologian pakkosiirtojen kieltämisestä ja kestävästä kehityksestä.

Vaikka CAI on sisältönsä puolesta varsin ongelmaton joskin vaatimaton sopimus, se lisää EU:n sisäistä keskustelua Kiinaan liittyvistä ongelmista ja EU:n keinoista puuttua niihin. Kiina-kriittisyyden lisääntyessä CAI:n läpimeno vaatiikin, että EU samalla hyödyntää olemassa olevia ja luo uusia keinoja, joilla se puuttuu epäreiluun kilpailuun tai ihmisoikeusrikkomuksiin. Näin EU voi näyttää myös äänestäjille, ettei se ole Kiinan viettämissä. Samalla EU:n lisääntyvät yksipuoliset kauppapoliittiset toimet luovat kitkaa EU:n ja Kiinan välisiin suhteisiin. Taloussuhteiden tiivistämiseen tarkoitettu sopimus

voikin lopulta kiihdyttää EU:n ja Kiinan suhteiden heikkenemistä ja uusien kaupanesteiden syntymistä. Tästä näkökulmasta CAI:n julistaminen voitoksi Kiinalle on varsin ennen aikaista.

EU:ssa on oltu tarpeettoman huolissaan CAI:n vaikutuksista EU:n ja Yhdysvaltojen suhteisiin. Presidentti Barack Obaman kaudella myös Yhdysvallat neuvotteli Kiinan kanssa investointisopimuksesta. Donald Trumpin presidenttikaudella maa vaihtoi taktiikkaa ja päätyi tekemään Kiinan kanssa pienimuotoisen kauppasopimuksen. Sopimus pitää sisällään joitakin samoja elementtejä kuin CAI, mutta siihen kuuluvat myös Kiinan tekemät ostositoumukset. Ne ovat ohjanneet Kiinaa ostamaan tiettyjä tuotteita muiden maiden sijaan Yhdysvalloista, mikä aiheuttaa suoraa haittaa muille. Yhdysvaltojen mahdollisuus kritisoida EU:n toimia onkin tältä osin heikolla pohjalla, ja maa hyväksyy EU:n ja Kiinan välisen investointisopimuksen jonkinlaisena hintana Trumpin kauppapolitiikasta. CAI:sta tuskin muodostuu ongelmaa EU:n ja Yhdysvaltojen suhteille. Suurimmat jännitteet nähdään sen sijaan EU:n ja Kiinan välillä. /